

ПРИВАТНА БІБЛІОТЕКА
ОСИПА І АНАСТАЗІЇ КОЧАН
ЗДА

ЛІТЕРАТУРНО-НАУКОВИЙ

Вістник.

КНИЖКА I.

За січень 1902 року.

ЗМІСТ

першої книжки за січень 1902 року.

	Стор.
На старі теми, Івана Франка	1—3
Земля, оповідане Ольги Кобилянської (далі)	4—36
Хвилини, Лесі Українки, I—IV	37—38
Море, оповідане Грицька Коваленка	39—55
Мініатюри:	
I. Уривки з автобіографії Ідеї, Надії Кибальчич	56—59
II. Чому? — Марти***	59—60
III. Поворот, М. Яцкова	60—61
Із переспівів А. Кримського, I—III	62
Макар Чудра, оповідане Максима Горького	63—73
Із поезій Уляни Кравченко	74
Спостереження та вражіння земського ста- тистика, Юхима Павловського	1—16
Національне питання в Норвегії, Сергія Єфремова (далі буде)	17—32
Наша поезія в 1901 році, Івана Франка (далі)	33—48
Уваги на сучасні теми:	
I. Справа українсько-руського університету у Льво- ві, Володимира Гнатюка	49—72
II. Одиссея перевертня, С. Г. і І. Ж.	72—77
III. Два поклики	77—79
IV. Справа укр.-руської гімназії у Станіславові	79—80
Хроніка і бібліографія	1—12

Уваги на сучасні теми.

I. Справа українсько-руського університету у Львові.*)

III.

Університетська справа у Львові вступила в нову фазу еволюції: всі студенти Русини, числом коло 600, виписалися з львівського університету і постановили перенестися на інші австрійські університети. Це факт великої ваги і будь-що-будь небувалий в історії австрійських університетів в останніх століттях. Остання подібна масова сецесія студентів мала місце ще 1549 року у Кракові, коли наслідком убійства одного студента всі інші, не отримавши сатисфакції, опустили Краків, шукаючи деінде для себе жерел знання і вищої освіти. Не диво про те, що ця справа набрала розголосу і відбила ся широким відгомонам не тільки в австрійській, але і взагалі в європейській пресі. Придивімося ближче безпосереднім причинам, що її викликали.

По завішенню викладів в університеті дня 19 листопада, по переслуханню 16 студентів і усіх професорів Русинів, видав університетський сенат засуд п'ятьом студентам за участь у демонстрації, хоч не сконстатував докладно їх вини. На підставі того засуду видалив сенат: Ев. Косевича і Волод. Темницького на все; Мик. Щуровського на чотири, а Евг. Бурчинського і Вас. Пачовського на два семестри. Якими мотивами кермував ся сенат при своїм засуді—незвісно; бо мотиви подані в засуді студентам не витри-

*) Див. кн. XII, 1901, стор. 159—175.

мують найменшої критики. Пачовський прим. вигнаний за те, що мав говорити на вічу обидливо про Фіялка. Тимчасом він не тільки не говорив нічого про Фіялка, але взагалі ні слова не промовив про ніякого професора. Бурачинський прогнаний, хоч не тільки не говорив ні слова, але навіть не був у салі в часі віча, лише на коридорі, бо до салі не міг пріпхати ся і т. д. А вже найбільший сором для сенату, що він у засудах покликав ся на поліційні донесення, хоч поліції не було на вічу і вона не могла знати докладно його перебігу, так само як і сенат, хоч він старав ся бути...

Колиб так який правник розібрав докладно ті засуди, то вийшов би куріоз небувалий ще в Австрії, бо показалоб ся наглядно, які сьвіточі засідають у теперішнім сенаті...

Інакшим одначе показав ся сенат тоді, коли залежало йому на тім, аби демонстрацію представити в як найбільше „гайдамацькім“ та „некультурнім“ сьвітлі. Ще студенти не докінчили були віча, як уже ректор Рідігер поїхав до намісника. Вернувши звідти, він зараз повідомив телеграфічно про демонстрацію міністрів Гартля і Пентака, ба навіть председателя „Кола“ Яворского! А які були сї повідомлення, видно найліпше з відповіді міністра Гартля на першу (а по часті й другу) інтерпеляцію руських послів, про які буде дальше мова.

Упоравшись так із демонстрантами, постановив сенат на ново розпочати виклади в університеті 3 грудня. Перед тим одначе видав відозву до студентів — тільки по польськи — відозву, якої не видавав іще ніколи ніякий сенат в Австрії, яка не тільки невідповідна з того боку, що так не говорить ніхто будь що будь до інтелігентних людей, але не годить ся навіть із повагою такої інституції, як сенат. Ся відозва — се мабуть унікат між відозвами університеських властей і на неї міг здобути ся тільки польський сенат проти руських студентів. Подаємо її як документ у повній основі і в ориґіналі:

Do Młodzieży Akademickiej Uniwersytetu lwowskiego!

Mury naszego Uniwersytetu były dnia 19 b. m. widownią smutnych zaburzeń i wstrętnego bezprawia. Wiadomo bowiem, że pewna liczba słuchaczy, narodowości ruskiej, nie czekając na dozwolony na godzinę 7-mą wieczorem termin, odbyła tego dnia wbrew wyraźnemu zakazowi Rektora wiec w godzinie południowej, to jest w porze przeznaczonej na wykłady. Na tym zaś nielegalnym wiecu, oprócz powzięcia rezolucyj

w sprawach, które Rektorat pozwolił umieścić na porządku dziennym, uchwalono ponadto jeszcze inne, które w najwyższym stopniu uwłaczają Władzom akademickim. Gdy Rektor, spełniając obowiązek swojego urzędu, zamierzał wejść z kilku Profesorami do sali, w której zebrał się pomieniony wiec i ogłaszał rozwiązanie tego bezprawnego zgromadzenia, wtedy przyjęto Jego i towarzyszących Mu Profesorów świsem, dzikim krzykiem, stukaniem i obelżywymi wyrazami, asystującą zaś służbę uniwersytecką uderzono kilkakrotnie laskami.

Senat akademicki przekonał się niebawem, że ten objaw dzikości nie był wybuchem młodzieńczej nierozwagi, lecz przeciwnie stwierdził, że to wszystko, co na tym samowolnym wiecu działo się t.j. nie tylko uchwalone rezolucje, ale także popełnione ekscesy były naprzód z góry obmyślane i zuchwale wykonane. Rozumie się samo przez się, że za tego rodzaju ciężkie i niebywale w naszych Uniwersytetach wykroczenia przeciw ustawom i porządkowi akademickiemu będą wymierzone winnym słuszne i sprawiedliwe kary.

Dotychczas ogłosił je Senat akademicki pięciu sprawcom rozruchów z dnia 19 b. m.

Inne śledztwa są w toku.

Po tych smutnych zajściach wzywamy teraz młodzież akademicką, aby w łączności z władzami akademickimi strzegła powagi i honoru Wszechnicy, która za wolą Miłościwego Monarchy podaje naukę w obu językach ojczystych, a jest -- o czem niech pamięta młodzież ruskiej narodowości -- jedyną na świecie Szkołą, w której katedry ruskie istnieją i coraz to rosną w liczbę.

Zachowanie się Wasze -- Panowie -- spokojne i poważne, ale zarazem nacechowane stanowczą gotowością do obrony powagi i przywilejów naszej Almae Matris w duchu uroczystych ślubów, złożonych w chwili, gdyście otrzymali godność akademickiego obywatelstwa, wzbudzi pamięć o obowiązkach posłuszeństwa ustawom akademickim w sumieniu tych Waszych Kolegów, którzy o nich zapomnieli.

Wykłady rozpoczną się z dniem 3 grudnia 1901, ale jedynie na wydziałach świeckich; wykłady bowiem na

wydziale teologicznym pozostają nadal w zawieszeniu aż do dalszego rozporządzenia.

We Lwowie dnia 30 listopada 1901.

Z Senatu akademickiego Uniwersytetu lwowskiego.

Rektor Uniwersytetu: Rydygier.

Отся відозва, видана людьми науки, зрадагована в таких нечуванім тоні, якого не постидали би ся навіть редактори найбільше русиножерних газет, „Dziennika Polskiego“ та „Gazety Narodowej“. І не диво, що ті газети подали її без коментарів, бо додати їм тут було нічого. І не диво, що її зрозуміли добре польські студенти з „Czytelni akademickiej“, якій ся відозва була закомунікована в ночі на 3 грудня, бо рано явили ся вони перед університетом із палицями, боксерами, а навіть револьверами — на що є свідки. Не довелося їм тільки доказати своєї „культурної“ сили на руських студентах, бо ті не явили ся в університеті, а виклади на приказ міністерства завішено знов до 7 грудня, від коли вони відбувають ся вже без перешкоди, але й без... руських студентів!

Що до самого змісту відозви, то піднесемо з неї тільки кілька моментів. Каже сенат, що подібних демонстрацій не бувало ще в „наших університетах“. Ми прийдемо йому в поміч і пригадаємо кілька подібних випадків.

Перед десяти літами урядили були студенти в ратушевій сали у Львові заборонене віче і хоч тодішній ректор, а теперішній міністер Пентак прийшов на віче, його не допущено до голосу, натомісь ухвалено найбільше обуренє тодішньому міністрови освіти Гавчови (найвисшому шефови студентів!), зажадано його димісії і т. д. За те прогнано тоді одного студента, а кілька дістало нагану.

Так само зроблено перед кількома літами величезну демонстрацію ректорови Корчинському в Кракові, грожено йому фізичною силою, розбито його бюст і ин.

В 1897 р. студенти, Поляки і Русини, хотіли відбути віче в університеті. Сенат не дозволив і казав позамикати всі салі. Студенти зібрали ся на подвірю університету, ухвалили обуренє проф. Рошковському, міністр-президентови Баденьому і ин. і зробили похід через місто. За те не вигнано нікого з університету.

Минулого року Поляки техніки не тільки висвистали своїх професорів і наговорили їм „чемних слів“, але обкидали калю-

шами проф. Туліє... За те релеговано двох чи трьох студентів, але ніхто не називав їх „dzicza“.

Перед кількома днями польські студенти в Берліні зробили демонстрацію проф. Шіманови і крім свистів та писків і тупоту, кричали „psia krew“ і т. д. Польські газети не обурювалися за те на своїх студентів, бо „to co innego“.

Про демонстрації в інших університетах і далеко гірші можна написати цілу книгу. Кілько їх було тільки в Відні, між иншим проти ректора Масена, якого обкидали яйцями і т. д., а все такі анї преса не виступала тим способом проти студентів, як польська проти Русинів, анї ніякий сенат не видавав подібної відозви, як польський у Львові. Але то теж „co innego...“

Сенат говорить дальше, що львівський університет — се одинокка висша школа, де є руські катедри, се-б то: От яка ласка Поляків проти Русинів! Забув одначе, що руські катедри є також у Чернівцях і там не вважає їх ніхто ласкою, тільки правом, яке належить ся так добре Русинам, як і иншим народам Австрії. Се очевидно також алязня до того, що ми в Росії на університетах не маємо своїх катедр. Але чи Поляки мають їх там багато?

Сенат говорить, що „українські катедри все ростуть“ на тутешнім університеті. Ростуть, але в якій пропорції? Коли до 70-их років Русини мали більше своїх катедр, як Поляки, то теперішні то просту гублять ся між польськими. І коли їх число дійшло тепер до 7, то анї одна з них не утворена на пропозицію сенату, лише проти його волі, в дорозі висшого розпорядження. Колиб отже вони й далі мали так зростати з „ласки“ сенату, то певно до кількох літ не стало б ні одної катедри, ні одного професора Русина у Львові.

По такій відозві сенату лишало ся студентам Русинам лише дві річі: або уоружити ся і звести формальну битву з польськими студентами, з поліцією, що була обсадила університет, ба навіть із військом, що стояло готове до вимаршу і застелити поле борби своїми трупами — або покинути університет у Львові і перенести ся деінде, доки не настануть тут иньші відносини, які уможливили-б їм назад поворот. Полякам була-б наручнійша перша річ, бо вона могла-б на довший час відсунути домаганє укр.-руського університету; для Русинів була вигіднійша і розумнійша друга, тому вибрали її. Дня 3 грудня явила ся в ректора депутація студентів і вручила йому отсю заяву:

„У відповідь на відозву університетського сенату з дня 30 листопада 1901 українсько-руська молодіж констатує:

1) Що ся відозва подає своїм змістом і тоном на поталу честь та достоїнство університету. 2) Що ся відозва підносить до значення засад, що кермують університетською властю, національну нетерпимість, якою руководили ся доси одиниці з поміж професорської колегії. 3) Що наслідком відозви спадає відвічальність за сумні події останніх днів, що тяжила досі на одиницях — на цілий сенат, як управу львівського університету. 4) Що се дає нам як найбільш категоричну запоруку, що права, які прислугують нам по законним постановам, будуть на дальше з розмислом топтані і що наша гідність як академіків і як Українців-Русинів, буде понижувана.

З огляду на се підписані в обороні власної чести і достоїнства університету постановляють:

1) виписати ся разом із книги горожан львівського університету; 2) не вписувати ся на сей університет так довго, доки загаль українсько-руської молодіжи не сконстатує, що можна се зробити без пониження нашої академічної і народної чести.“

Сю заяву підписали всі студенти, що були тоді у Львові, числом 440. Ректор прийняв заяву, відповів „dobrze“ і відпустив депутацію не розмовляючи з нею ні пів слова. Опісля скликав засідане сенату, на яким ухвалено звернути студентам заяву з тим, що вони можуть виступати тільки кождий особисто, а не через заяву депутації, якої не приймаєть ся до відомости. Студенти звернули одначе назад заяву ректорови з допискою, що вважають справу за покінчену, коли ректор дав раз своє placet — і почали виписувати ся. Протягом тижня виписало ся їх коло 600. Кілька мабуть лишило ся, але розумієть ся, що тим самим стратили вони право зачисляти себе до Русинів, бо такими не буде їх ніхто вважати, як не вважає прим. посла Меруновича, який від часу до часу любить також заявляти, що він „Rusin“.

Тимчасом вийшла на верх иньша справа, яка кидає також дуже ярке і характеристичне світло на теперішній університетський влади. Коли розійшла ся вістка, що причиною демонстрації студентів було також відібране голосу проф. Грушевському деканом Твардовским за те, що проф. Грушевський говорив на засіданні філософічного факультету по руськи, польські газети накинули ся на нього, недвозначно даючи до пізнання, що вважають його одним

із „podżegaczy“ студентського бунту. Тоді декан філософічного факультету (сьогорічний) розіслав до газет таке поясненє сеї справи :

„На основі припорученя Виділу філософічного п. к. Університету у Львові прошу Поважану Редакцію помістити слідуєче поясненє :

В описах подій, що відбули ся у львівськїм Університетї дня 19 листопада, піднесли часописи руські і польські між причинами, що причинились до роздражненя умів руської молодїжи, також і се, що проф. Твардовський, бувши минулого року шкільного деканом, відобрав на засіданю голос проф. Грушевському, коли той промовляв по руськи.

„А що сеся справа була предметом точної верифікації протоколу засідання з дня 11 липня с. р. на засіданю з д. 16 липня с. р. і в протоколї з того другого засідання є поданий стан справи згідно з правдою, — подаю отже відпис уступу, що відноситься до сеї події в дословнїм текстї :

„Prof. Hruszewski zabiera głos i przemawia po rusku. Dziekan prosi Prof. Hruszewskiego dwukrotnie, aby przemawiał po polsku. Gdy zaś Prof. Hruszewski prośbie tej zadość nie czyni, Dziekan zwraca się do obecnego na posiedzeniu Prof. języka i literatury ruskiej Dra Studzińskiego z prośbą, by tenże to, co mówi Prof. Hruszewski po rusku, przetłómaczył na język polski, a gdy Prof. Studziński zaczyna (po polsku) przemawiać, Prof. Hruszewski opuszcza posiedzenie, nie podając powodów swego wyjścia.“

„Неправдива також вістка, подана часописию „Gazeta Narodowa“, що Проф. Грушевський виходячи з засідання тріснув дверми. Такий був дійсний стан сеї справи.

Львів дня 1. XI 1901 р.

L. Finkel с. р. декан.

Таке представленє річи не було одначе правдиве, тому „Дїло“ надрукувало отсі два листи проф. Грушевського, що дотикають сеї справи :

I. Лист проф. Грушевського до декана Твардовского зараз по інцидентї з дня 11 с. м.

„Високоповажний Пане Декане !

„На засіданю Виділу 11 н. ст. липня с. р. Ви перервавши мене не позволили менї говорити по руськи і тим виключили мене від участи в нарадах факультета, бо хоч потім запропонували Ви

дру Студинському толкувати моє внесенє, але він натомісь поставив своє власне, так що я фактично зістав ся без голосу, і тому вийшов із засідання.

„Пригоду сю мушу порушити pro futuro. Протягом семи літ своєї професури я все уживав руської мови на конференціях, бо не володію так польською мовою, аби могли на ній свобідно висловляти ся, тай не маю обовязку нею володіти, анї не був спеціяльно коли небудь до того зобовязаний, а що найголовнїйше — Найвисше розпорядженє, заводячи (Н. В. з деякими обмеженнями, очевидно — з огляду на утративістичний в принципі характер нашого університету) польську мову урядовою для властей академічних, нічим не виключає уживання другої краєвої мови в дискусії на конференціях, анї в зносинах поодиноких професорів із академічними властями. Колиж Ви, Пане Декан, маєте які сумніви в тім pro futuro, то прошу сю справу поставити на найближшій засіданю факультету, аби раз вона могла бути доведена до остаточного вияснення компетентними інстанціями, і про рішенє факультету ласкаво мене завідомити, аби в разі неприхильного полагодженя її міг я в тій справі починити дальші кроки.

„З глибоким поважанєм

М. Грушевський, зв. професор університету.

II. *Votum separatum* проф. Грушевського проти висше поданої веріфікації протоколу з засідання дня 16 липня.

„Низше підписаний не може підписати XVI. протоколу з засідання 11 липня 1901 тому, що уступ, де говорить ся про його *votum*, пропускає деякі деталї, потрібні для відповідного зрозуміння.

„І так: підписаний зачав говорити по руськи, як говорив на засіданнях факультета весь час своєї професури (від року 1894). Коли декан, просячи, аби підписаний говорив по польськи, мотивував се тим, що по руськи не розуміє, підписаний пропонував, що буде говорити поволи і незрозумілі слова постараєть ся витолкувати, по польски-ж говорити не піднімав ся, мотивуючи, що то робилоб йому трудність. Колиж декан не пристав на се, підписаний устав, щоб вийти. В тім декан звернув ся до проф. Студинського з пропозицією перекладати внесок підписаного. Але позаяк проф. Студинський натомісь почав ставити внесок від себе, підписаний вийшов.

„Зробив він се не тільки тому, що фактично зістав ся без голосу, а і взагалі не можучи пристати на такий спосіб, де можливість забирати голос залежалаб для нього від того, чи котрийсь із професорів схоче взяти на себе обов'язок перекладача.

„Не маючи обов'язку уміти по польськи, підписаний має зараз те переконання, що ідея рівноправності обох краєвих мов на львівськiм університеті (котра лежить в основі Найвишого розпорядження з р. 1871 і для котрої робить певні уступки і Найвище розпорядження 1879 р., що завело польську мову як урядову на університеті, н. пр. застерегає для професорів із руською мовою викладовою споряджене руських каталогів — що входить уже вповні в круг внутрішнього урядування) не годить ся з виключенням руської мови від уживання в конференціях і в зносинах поодиноких професорів з університетськими властями, і всяке обмеження в сiм напрямі булоб кривдою для професорів, які займають катедри руські, тим більше, що й Найвище розпорядження з 1879 р. таких обмежень не робить.

М. Грушевський зв. професор університету.

Оба листи проф. Грушевського сховали університетські власти до кишені, чого доказом відповідь міністра Гартля на першу інтерпеляцію, в якій він заявив, що не знає нічого про інциденти професорів Русинів із Поляками. І отсе власне характеризує той сенат, що на зверху хоче виступати як прихильно успособлений для Русинів (на скільки се йому вдасть ся), а скрито бажав би змести їх із лиця землі. І ще одна річ виходить на верх із листів проф. Грушевського, про яку доси ширша публіка руська не знала нічого і яка може вразити кожного Русина... Ото на сiмох професорів Русинів лише один проф. Грушевський промовляв доси на засiданнях факультету по руськи, а иньші очевидно по польськи, хоч нема ніякої законної постанови, яка зборонювалаб їм говорити по руськи. Чому вони так поступали, нам невідомо, надіємось одначе, що самі професори роз'яснять сю справу, щоби усунути иньші, може невластиві пояснення.

Отсї події були занадто важні, щоб не відбили ся голосним відгомном серед нашої суспільности, а навіть поза границями нашого краю. Зверхньою їх формою були в першій лiнії численні віча руської інтелігенції, робітників і селян, на яких заявляли ся всі одноголосно за заснованєм укр.-руського університета та прилучували ся до акції студентів, похваляючи їх становище.

Доси відбули ся такі віча (декуди по два і більше, прим. у Львові) в Бережанах, Болехові, Бродах, Буську, Бучачи, Відни, Городку, Гусятині, Долині, Дрогобичи, Збаражи, Золочеві, Калуши, Коломні, Комарні, Львові, Немирові, Перемишли, Раві Руській, Рогатині, Рожнітові, Самборі, Снятині, Старім Самборі, Стрию, Тернополи, Угнові, Чернівцях, Чорткові. Віча в иньших місцевостях позановідані і ми певні, що не буде ніякого міста ні містечка, де живуть інтелігентні Русини, що не відбули би наради в тій справі і не зсолідаризували ся з нею. Тут належить іще додати, що 28 подол. відбуло ся віче студентів у Лубні (Leoben), на яким зібрані Русини, Поляки, Чехи, Хорвати і Росіяне ухвалили внести петицію до парламенту в справі заснованя словінського університету в Люблянї і руського у Львові, а 1 грудня величезне віче у Празі, на яким були також чеські, словінські і руські (три) послы, де ухвалено підпирати домаганя Словінців і Русинів.

Другим фактом, що підпер акцію студентів, се незвичайно велике число телеграм та привітних писем до них із Галичини, Буковини й російської України і то як від поодиноких людей, так і від різних груп, родин, товариств і т. п. Всі ті привіти надруковані в „Ділі“, а хто читав їх, той переконав ся, який з них віє вітер, той зрозумів, що постулат українського університету став всенародним і що не зійде вже з порядку, доки не буде заспокоєний.

Третій факт, що підпирає університетську акцію, се петиції, вислані до парламенту з домаганєм заснованя укр.-руського університету від різних товариств, інституцій, громад і т. д. Доси вплинуло їх несповна 1000, а певно вплине більше. Руські послы, що на разі цофнули своє нагле внесенє в справі університету, але виступлять із ним по сьвятах, не занедбають покликати ся на сї всі факти, бо з них наглядно видно, що за послами стоїть у тій справі вся наша суспільність. Надїємось, що вони покинуть також своє занадто умірковане дотеперішнє становище в справі університету тим більше, бо показало ся вже, що уміркованєм не можна нічого осягнути в парламенті. Острій і рішучий виступ певно зробить більше, бо докаже, що викрути компетентних сфер не здадуть ся на ніщо і що вони мусять полагодити справу, яка пече не одиниці, не сотки, але мільйони горожан австрійської держави.

Та не лише сї факти вказують на одушевленє суспільности університетською справою. Є ще одна річ, далеко важнійша, і доси одинока в історії австрійських Русинів. Заледви рознесла ся

звістка про сецесию студентів по краю, як із усіх боків стали напливати складки в користь сецесионістів. Разом із тим утворилися три комітети, що мають тимчасом орудувати складками та давати підмоги чи позички тим студентам, що будуть потребувати їх. Два з тих комітетів утворилися у Львові: один національний, під проводом дра Яр. Кулачковського, другий москвофільський, під проводом дра Добрянського. Третій комітет утворився в Чернівцях під проводом дра С. Смаль-Стоцького. Останній поставив собі за задачу підпомагати тих студентів, що запишуться на черновецький університет. І хоч Русини бідний народ, хоч не мають між собою великих капіталістів, вони потрапили зложити протягом двох тижнів (від 3 до 17 грудня) на користь студентів поперх 20.000 корон: національний комітет зібрав з того поперх 16.000 корон, а москвофільський поперх 5.000 корон. І отсе власне та небувала річ в історії австрійських Русинів! Багато бувало в нас уже ріжних складок на ріжні цілі, нераз дуже важні, але ніяка справа, без жадної майже окремої агітації, не видала таких результатів. Се незвичайно радісний обяв і він вказує найліпше, що нас не пографить уже здусити ворожа сила, бо ми її потрафимо відперти з кожного боку.

З нагоди отсих складок виринуло кілька проєктів що до дальшого орудування призиванням грошем. Поперед усього заявили студенти, що вони не будуть брати запомог, тільки позички, які обов'язують ся по скінченню університету звертати. З того утворив би ся фонд, із якого проценти оберталиб ся опісля на стипендії для здібних студентів, що хотілиб доповнювати свої студії на заграничних університетах та працювати науково. Рівночасно піднесено гадку збирати складки в користь українсько-руського університету, а стрійський посол др. Е. Олесницький подав проєкт засновання окремого товариства, що би займалоб ся матеріальною підмогою студентів університету. Тому, що ся справа тепер на часі, ми скажемо й від себе кілька слів про неї.

Як відомо, при Наук. Тов. ім. Шевченка існує вже університетський фонд, якого власністю єсть камениця, де тепер міститься товариство. Первісний капітал його, пожертвований професором університету, Українцем із Росії, виносив 90.000 корон. Доси зріс він до 100.000 корон. Колиб проте збирано в нас дальші жертви на сю справу, то вони моглиб просто впливати до товариства і дописувати ся до заснованого фонду.

При Наук. Тов. ім. Шевченка існує також окремий фонд доцентів, що виносив із кінцем 1900 р. 2.279·67 кор. Призначенням його є власне уділювати з процентів здібним студентам стипендій на докінчене студій за границею і дати їм можливість габілізувати ся на доцентів університету. Доси не міг він увійти в жите з причини малої квоти, але коли до нього вплинулиб теперішні складки і впливалиб дальші, то й призначення його здійснило-б ся.

Крім того орудує ще Наук. Товариство фондом, що стоїть під зарядом проф. Грушевського. Він виносив із кінцем 1900 р. 1.709·96 кор., а не зростає тому, що з нього уділюється все бідним студентам малі беззворотні запомоги, які нераз потрібні їм на біжучі видатки, прим. оплату чесного і ин.

Надто уділює товариство з иньших фондів по кілька стипендій — невеличких, що правда — що року тим студентам, що не покінчили ще університетських студій, але заправляють ся до наукової роботи, та иньшим людям, що працюють на полі науки або штуки, а не стоять добре матеріально.

Як видно отже з того, потреба засновувама окремих товариств чи окремих фондів тепер не заходить. Далеко ліпше було-б підперти те, що є, розширити його і зміцнити. Се все можна зробити навіть без зміни статутів Наук. Тов. ім. Шевченка. Треба-б тільки виробити окремі регуляміни для поодиноких фондів, евентуально змінити їх та розширити. Се тим лекше зробити, що загальні збори Наук. Товариства будуть незабаром, бо в лютім, а між проєктантами і членами комітетів, що займають ся тепер збиранням складок, є багато членів товариства.

Перейдемо тепер до представлення дальших подій в університетській справі.

Ще перед сепеснею студенти, сповняючи ухвалу віча з 19 надоліста, вислали до міністра оśвіти депутацію, зложену з чотирьох членів, по одному з кожного факультету, та предложили йому меморіал із представленням фактичного перебігу віча і зі своїми бажаннями. Міністер приймив депутацію 2 грудня під проводом послів Романчука і Барвінського, а речник депутації, О. Мелень, представив йому коротко зміст меморіалу. Міністер висловив студентам свій жаль по причині небувалої (?) демонстрації, а що до жадання українського університету, то заявив, що не може обіцяти нічого позитивного, за те подбає, щоби здібні студенти діставали стипендії для виобразування на професорів. Що до перепон при

габілітації руських доцентів, то радив у кождім конкретнім випадку звертати ся до нього. Просив також, аби депутати вплинули на своїх товаришів, щоби повернули до своїх занять та вели себе спокійно.

Та заки депутати вернули з Відня, руські студенти дізнавшись про становище великої частини їх польських товаришів до них, ухвалили покинути львівський університет, що й виконали.

По тій отже події появилася у міністра нова депутація, від Русинів міста Львова, яку він приймив 5 грудня. Депутація предложила міністрови подібний меморіал, як студенти, і дістала від нього подібну відповідь із додатком, що він ховів щось зробити для Русинів, але в дорозі станула йому сецесія студентів... Заразом просив старших Русинів вплинути на студентів, аби вернули на львівський університет, а він зі свого боку буде старати ся улукшити сей поворот. Як улукшив, то видно з того, що студенти не цофнули ся, а покажуть ся ще й з дальшого.

Окрема депутація має ще явити ся в міністра від Наук. Тов. ім. Шевченка, також із меморіалом (петицію до парламента вислало товариство осіб). Чи її результат буде більший, побачимо.

З нагоди демонстрації і сецесії студентів внесли також руські послы дві інтерпеляції в парламенті, 25 падолиста і 10 грудня (перед тим, 23 жовтня, інтерпелювали вони міністра освіти в справі поступування кс. Фіялка з руськими богословами). На обі інтерпеляції дістали відповідь, над якою ми тут застановимо ся.

Першу інтерпеляцію внесли послы по демонстрації в справі письма міністра освіти до львівського сенату, де він домагав ся, щоби „винних демонстрантів потягнути як найострійше до відвічальности“. Інтерпелянти звернули ся з трьома питаннями до міністра: 1) Чи він хоче докладно і всесторонно поінформувати ся про демонстрацію, та аж тоді видати своє рішення? 2) Чи гадає розслідити жалоби студентів і взагалі став річий що до національних прав Русинів і що до поведеня польських професорів із Русинами у львівськім університеті? 3) Чи думає зробити koniecь дотеперішнім відносинам у львівськім університеті і зберегти рівноправність руської мови? ¹⁾

На сю інтерпеляцію відповів міністер 26 падолиста.²⁾ В ній подає він перебіг віча з 19 падолиста, розумієть ся в такім виді,

¹⁾ Повний текст інтерпеляції надрукований в 256 ч. Діла.

²⁾ Повний текст відповіді в 259 ч. Діла.

як йому представив сенат, поліція і намісництво і заявляє, що про жалоби руських студентів не знає нічого з виїмком одного факту, непорозуміння богословів із кс. Фіялком, про який він зрештою довідався аж із попередньої інтерпеляції, але й той факт полагоджений уже (?) сенатом. Так само не знає нічого про жалоби доцентів Русинів, для того не має підстави до переводження слідства. Коли-б однак довідався про які неправильности, то розпорядить усе потрібне для усунення їх у межах закону.

Другу інтерпеляцію, по сецесії студентів, внесли послі 10 грудня і дістали на неї того самого дня відповідь.¹⁾ Інтерпеляція подає причини демонстрації і її правдивий перебіг; говорить про відозву сенату, про становище Поляків у тій справі і кінчить ся отсими питаннями до міністра: 1) Чи він постарався, аби сенат відкликав свою відозву або видав нову до всіх, а окремо по руськи до руських студентів? 2) Чи хоче постарати ся про те, аби руські студенти не були примушені слухати викладів Твардовского та Фіялка? 3) Чи хоче постарати ся, аби права руської мови були шановані в львівському університеті, та щоби руська мова мала там рівноправність, як у галицьких урядах? 4) Чи подбає про те, щоби руські катедри закладали ся там без неоправданих перешкод? 5) Чи подбає про те, щоби студенти по повороті не були переслідувані, як сього можна побоювати ся не без підстави?

Відповідь міністра була така:

„На основі найвисшої постанови з д. 4 липня 1871 р. львівський університет, в яким до часу, о скільки має ся на увазі світські виділи, обіч німецької мови лише для поодиноких кафедр була в уживаню руська і польська викладова мова, улажено утравквістично і то так, що на будуче мали займати катедри тих виділів лише ті легальним способом габілітовані люде, що були би цілком здібні до викладів в однім з обох краєвих язиків, в польським або руським.

„Зміна зайшла в тім наслідком найвисшої постанови з дня 27 цвѣтня 1879, якою заведено у львівському університеті польський язик до урядованя (Geschäftssprache) академічних властей в мірі розпорядження міністерства з д. 5 червня 1869 і заразом до іспитів при ригорозах, — се, що правда, з тим обмеженем, що кандидатам позволено здавати іспит також в німецькій або русь-

¹⁾ Текст інтерпеляції в 268 ч., а відповіді в 272—3 ч. Діла.

кій мові, коли професори, після постанов ригорозових приписів покликані до участі в тих іспитах, знають дотичну мову. Академічний сенат домагався ще дальшого розширення прав польського язика в тім університеті, але тому жаданю відмовлено.

„Отсе законні основи устрою львівського університету, що досі є в силі.

„На сих основах поступав розвій польських і руських кафедр у львівськім університеті. Коли дивитись на теперішній стан, то у всякім разі признати треба, що Русини тепер мають лише мало кафедр, бо на правничім виділі обсаджені Русинами і в руській мові заступлені лише дві кафедри, для австрійського цивільного права та для австрійського карного права і карної процедури, а на філософічнім виділі три кафедри, а то дві для руської мови і літератури і одна для історії. Але дорога до досягнення дальших кафедр для Русинів отверта, очевидно після раз прийнятого правного стану лише через ворота габілітації.

„Коли декому жалоби Русинів видають ся оправданими, бо кандидатам їх народности справляє ся трудности при габілітації, так що їм відбирає ся охоту габілітувати ся, то на те треба зазначити, що від першої габілітації Русина на правничім виділі львівського університету в р. 1874 з пяти руських габілітантів відкинуто лише двох, а з 19 польських десятиох, з чого певно не можна виснувати жадного упередження до руської народности.

„Тому-ж я й не сумніваю ся, що в разі, коли появлять ся здібні руські кандидати до академічного учительства, факультет не залишить евентуальні просьби о субвенцію на їх дальше образованє розслідити і поперти, як се робив також уже й досі; а й я заявляю виразно, що я готов усяким способом помагати здібним кандидатам руської народности в їх приготуванню до академічних посад.

„По сих словах маю честь відповісти на поодинокі питання інтерпеляції:

„Передовсім що до запитання, зверненого до п. президента міністрів і до мене, мушу заявити, що поки не настане у львівськім університеті спокій, поти неможлива річ зробити що небудь для руських студентів; поворот до обовязку є першою умовою, щоб оправдані жалоби казати розслідити і можливі недоладности (*etwaige Übelstände*) усунути. Ся моя заява, надію ся, зможе успокоїти

розважні елементи між руськими студентами. Академічні влади й без виразного упоминання будуть певно готові нерозважні кроки молодіжи з усякою можливою лагідністю осудити і улекшити їй поворот до того університету, тим більше, що в так неспокійнім часі головна вина звичайно спадає на елементи, що самі не багато або й зовсім нічого не мають до страчення.

Що до інших питань міністер заявив: Що до першого, то він уже вплинув на сенат і сенат показав готовість до уступок, на скільки се можливе без порушення його поваги і достоїнства. — Що до другого, то він признає свободу науки і те, що не можна когось силувати слухати якогось професора. Але коли закон приписує слухати якогось виклада, то від нього не можна звільнити студентів, а утворити другу катедру того предмету через ніч також не можна. Зрештою до чого дійшлоб, колиб на жаданє студентів усувано професорів, або звільнювано від слухання їх викладів? — Що до третього, то він готов конкретні жалоби розслідувати і полагодити, але доси знає він їх тільки дві: На кс. Фіялка, яка вже полагоджена прихильно (?) і спір проф. Грушевського що до уживання руської мови на засіданю професорської колегії, коли сей професор станув у суперечности з недвозначними постановами нині обовязкового язикового ладу. — Що до четвертого, то він не сумніває ся, що факультети будуть переводити габілітації справедливо. Колиб одначе зайшов иньший випадок, то він готов відповідну працю дати до поновної оцінки фаховим неупередженим людям і візвати факультет до реасумовання попередньої ухвали. — Що до пятого, то інтерпелянти безпідставно побоюють ся переслідування руських студентів. Відозва сенату моглаб бути інакше стилізована, але в ній не можна (?) добачити підбурювання одних студентів проти других. Сецесия довершила ся мабуть під виїшними (?) впливами, а коли-б студенти позалисували ся деінде, але не слухали викладів, то міністер припоручить властям як найострійше відказувати їм потвердження семестру.

Над відповідею міністра мусимо трохи затримати ся.

Поперед усього міністер признав, що львівський університет у траквістичний, а не польський. Колиж так, то яким чином урядова мова в ньому має бути тільки польська, а руська ні? Значить, він повинен постарати ся, щоби розпорядженє з 1879 р., де

признаєть ся польську мову урядовою і з 1882 р., де признаєть ся, що професори мають викладати по польськи з виїмком, коли правительство розпорядить інакше, були знесені і заступлені иньшим, в яким виразно булоб сказано, що руська мова і руські професори мають повну рівноправність, а ні, то най правительство відлучить теперішні руські катедри і на їх підставі заснує окремий руський університет, (чого Русини домагають ся), який поволи комплетував би ся, доки не став би повним.

Міністер признав, що студенти можуть складати також іспити в руській або німецькій мові, але додав zarazом, що лише на стілько, на скільки професори знають ті мови. Та в тім і ціла біда. Руських катедр не основують, значить, із професорів Русинів не можна зложити ні одної іспитової комісії, а польські професори хоч знають руську мову, то вдають, що її не знають, навіть не розуміють (!), або коли справді не знають, не хочуть навчити ся її і уважають собі се навіть за честь (!) не знати хлопської мови, відповідно до втертих поглядів великої частини польської шовіністичної суспільности. Наслідком того іспити відбувають ся тільки в польській мові, а утравізм, признаний міністром, переводить ся ще гірше, як прим. в учительських семінаріях, де його також введено на нашу некористь, тільки для того, аби польські послы могли перед правительством покликатись на те, що Русинам не дієть ся кривда, бо вони мають і се і те, а рівночасно польські власти шкільні переводили утравізм так, як їм подобаєть ся і хочеть ся.

Міністер видить, що руських катедр у львівськїм університетї мало, але не видить способу, якби їх розширити. Се, по його думці, можливе тільки через габілітацію. Дуже красно, Русини також не думають, що міністер возьме першого ліпшого чоловіка, посадить його на катедру тай скаже бути професором. Але аби габілітувати ся, треба мати більші матеріяльні засоби, треба займатися тільки відповідними студіями, а не бути прим. адвокатським кандидатом, або адюнктом у судї, чи чим иньшим і там працювати на хлїб, а рівночасно писати наукові праці, до яких треба мати час, спокій, вільну голову, бібліотеку і т. д. При иньших занятях можуть тільки незвичайно сильні індивідуальности віддавати ся науковій праці. А хоч і такі найшли би ся між Русинами, то що їх може заохотити до наукової праці, коли вони певні, що навіть по габілітації не утворено-б для них катедр, лише мусїлиб бути все „старими паннами“, значить досмертними безплатними

доцентами? Най правительство заявить, що утворить такі і такі катедри, коли на них зголосять ся відповідні кандидати, тоді певно вони найдуть ся між Русинами, як находять ся де інде.

Міністер заявляє, що на правничім виділі на п'ятих Русинів, що габілітували ся від 1874 р., перепали тільки два, значить процентово далеко менше ніж Поляків, яких у тім часі габілітувало ся 19, а перепало 10. Але забував сказати, що з тих двох, один габілітував ся на підставі відкиненої у Львові праці деінде, а другий не став доцентом тому, що не старав ся габілітувати ся деінде. Так само не згадує про філософічний факультет, на яким не перейшла ще ні одна руська габілітація від часу спольщення львівського університету, а ті професори, що є на ньому, габілітували ся на иньших університетах, ті знов кандидати, що перепали тут, дістали *veniam legendi* також на иньших університетах...

Міністер заявляє, що львівські факультети будуть підпирати подання о стипендії руських кандидатів, як робили се й доси, але забув додати, що доси мав таку стипендію — один Русин за 30 літ спольщеного університету; значить, за других 30 знов дістане стипендію один Русин... як доси. Нема що казати, гарні вигляди на будущину!

Міністер заявив, що він не може нічого зробити для руських студентів, доки не буде спокою у львівськім університеті, доки студенти не вернуть до своїх обовязків, за те можуть бути певні його помочи, коли будуть іти законною дорогою. Що міністер добачив незаконного в акції студентів, крім віча, що відбуло ся проти університетських приписів — нам не відомо. Руські студенти не нарушували спокою від віча, виписали ся і вписали ся на иньші університети в законній дорозі, до обовязків вернули, отже сповнили все, чого міністер хотів. А деж його поміч?

Університетські власти, по словам міністра, готові до уступчивости. Але в чім вони уступили доси з того, що зробили? Справа з кс. Фіялком полагоджена сенатом прихильно, а чомуж Фіялек заявив, що вписує богословів тільки тимчасово і що в другім семестрі не прийме їх індексів, коли будуть виповнені по руськи? Проф. Грушевський станув у суперечности з постановами, а де ті постанови, що зборонювали би йому і иньшим професорам говорити по руськи?

Як бачимо отже, то відповідь міністра така, що не містить у собі більше нічого тільки фрази, на які не дасть себе ніхто зло-

вити. Коли міністер — і взагалі правительство — признає жаданя Русинів оправданими, то най їх заспокоїть; коли не признає, то най се заявить отверто і не викручуєть ся сїном.

Наслідком сецесії студентів було, що товариство „Академічна Громада“, в якій групувала ся переважна частина молодіжи і яке становило першу більше практичну школу життя для них, розв'язало ся дня 7 грудня. На зборах, скликаних у тій цілі, були присутні також старші Русини, як гості. Вражінє, винесене учасниками зі зборів, було сумне, бож тут закопували власними руками студенти те, що будували роками, але рівночасно були ті збори доказом великої ідейности молодіжи та пожертвованя за народню справу, тому й вливали вони надію на красшу будучність. Нарід, що має таку молодіж, може спокійно дивити ся в ту будучність.

По зборах відбув ся величезний комерс, на якому промовляли представителі поступової польської і жидівської молодіжи, що віднесла ся прихильно до змаганя наших студентів, представителі старших Русинів, члени розв'язаної „Академічної Громади“ і ин. На комерсі були присутні також два професори університету: Грушевський і Студинський. І от „остроумний“ сенат львівського університету скористав із тої нагоди, щоби далі „успокоювати“ студентів і прихильовати до себе. Він зажадав від проф. Грушевського виясненя в справі участі в комерсі! Не знаємо тільки, чи жадав також виясненя від проф. Нусбавма і Кадия, що прим. брали участь у зборах „Чительняків“, коли вони ухвалювали резолюції проти руських студентів, або від тих професорів, що демонстрували перед німецьким консулятом по відслоненню пам'ятника Уейского — бож рівне право для всіх. Цікаво також, чи й шкільна рада зажадає виясненя від гімназійальних учителів, президія суду від судовиків і т. д., що брали участь у комерсі, чи тільки скінчить ся на сенаті львівського університету? Руські послі повинні покористувати ся сим фактом і представити міністрови, що він має дуже гарних людей у сенаті, тільки що вони розминули ся зі своїм покликанєм і поставали професорами замість поліцаями. Може-б удало ся їх перевести, навіть у тих самих, або й висших рангах, до поліції, де для них місце.

Наслідком сецесії було також замкненє духовної семінарії митрополітом Шептицьким. Яке дальше займе він становище супроти богословів і що зробить, аби їм уможливити поворот на університет, нам незвісно, так само як незвісно, що тепер думають робити

професори Русини, які лишили ся без слухачів. На їх діла — почекаємо.

По сецесії зголосили ся студенти з вписами в університети у Кракові, Відни і Чернівцях. На перших двох постановлено їх приймати, в Чернівцях не приймлено. Мотиви, задля яких се зроблено, не звісні ще доси. Чеські медики в Празі видали знов відовзу до наших студентів, аби вписували ся на чеський університет. І справді студенти не прийняті в Чернівцях, були прийняті в Празі.

Треба признати, що як найбільша часть польської преси і польських послів віднесла ся ворожо до акції студентів, і по демонстрації, і по сецесії, так між польською молодіжю взяла рішучу перевагу більшість прихильна тій акції. За резолюціями „Читальняків“ заявив ся мало хто в повній основі; кілька груп польських студентів не похвалило вправді демонстрації (не знаючи очевидно її перебігу докладно), але зсолідаризувало ся з жаданєм окремого укр.-руського університету; натомість багато студентів заняло прихильне становище без застережень. Останні подаємо тут як документи в повній основі, прилучаючи до них заяву париських Поляків, і швайцарських та берлінських болгарських студентів.

Дня 27 падолиста відбуло ся віче краківських польських студентів. Резолюція, що запала на ньому, звучить так :

„Зібрана дня 27 падолиста на загальнім академічнім вічу польська академічна молодіж у Кракові висказує радість із причини піднесеня в різних сторонах несаможітнього славянського світа постулатів утвореня національних університетів і горяче признанє ініціаторам тих домагань у всіх краях, бачучи в тім фактичний доказ пробудженя і усовершеня рідного славянського духа.

„Спеціально в справі руського університету у Львові висказує краківська молодіж польська руській молодіжи як найгорячіші бажаня сповнення її домагань, так само справедливих, як і для обох націй важних, в тім сильнім переконаню, що коли ті бажаня будуть здійснені, руський нарід у братній згоді буде працювати під гаслом спільних обом націям ідеалів“.

Дня 29 падолиста ухвалила молодіж у Закопанім такі резолюції :

Зваживши: 1) що кожний нарід має право до самостітнього культурного розвитку; 2) що жаданя Русинів, які змагають до

витворення найприхильніших умов сему розвоєви, оправдані; 3) що всяка акція, яка стремить до подавлення сих змагань, носить прикмети насильства і гнету; 4) що існуванє українсько-руського університету у Львові нічим не може загрожувати польській культурі; 5) що вкінці розвиток і еманципація українсько-руського народа не тільки не противить ся інтересам польського народа, але є важним і бажаним чинником для здійсненя наших власних змагань до свободи — академічна польська молодіж ухвалює:

I. Висловити горячу симпатію товаришам Русинам задля їх змагань до утвореня національного університету. II. Висловити обуренє задля ухвал, що запали на останнім загальнім зборі „Czytelni Akademickiej“ у Львові, особливож напаятувати другу точку сих ухвал, що містять негідну інсинуацію проти Русинів, як також запротестувати проти третьої точки, як недорічної і незгідної з правдою. III. Напаятувати вороже становище певної частини польської преси проти українсько-руської справи, що приносить нечесть польському народови, бо наслідує гакатизм.

Так само поступові париські Поляки ухвалили прихильні до Русинів резолюції:

Поляки, зібрані 22 падолиста в Парижі на народнім съв'язі, устроєнім товариством польських студентів „Spółnia“ і старшими емігрантами демократами, заявляють що: 1) Як Поляки, вороги Москви і поклонники демократичних думок, горячо спочувають змаганням галицьких Українців-Русинів до незалежності і вважають, що їх жаданє повної рівноправності і жаданє заложеня українсько-руського університету оправдані. 2) Висловляють переконанє, що тільки самі Українці-Русини мають право рішати про се, чи заложене окремого укр.-руського університету є передчасне, чи ні. 3) Осуджують становище тих польських органів і тих Поляків, які не хотять зрозуміти, що юдячи проти Українців-Русинів, чи то свідомо, чи несвідомо, ділають як агенти станьчиків або навіть Москви. 4) Взивають польських опозиційних послів, аби підперли в парляменті енергічно жаданє укр.-руського університету. 6) Взивають поступових Українців-Русинів, аби не ідентифікували станьчиків і галицьких псевдодемократів із цілим польським народом. Голова: Болеслав Лімановський. Секретарь: Кайкович.

Дня 6 грудня відбула збори також поступова польська львівська молодіж, переголосована попередно „Чительняками“ і не тільки ухвалила резолюції, прихильні Русинам (задля острої форми сконфі-

сковані прокуратором), але навіть видала відозву у відповідь на відозву сенату до руських студентів.

Дня 10 грудня ухвалила знов польська молодіж у Липську таку революцію нашим студентам: Польська молодіж з під трьох заборів, що вчить ся в Липську, висловлює руській молодіжи в її змаганнях до утворення окремого руського університету повну симпатію і глибоке співчутє супроти жертв, які поносить у своїй, справедливо піднесений, боротьбі. Натомість не похваляє становища університетського сенату в тій справі і пятнує становище одного відломка польської преси, що інсинуаційно, мерзким способом розбуджує ненависть до Русинів. Вкінці уболіває над становищем львівської „Czytelni akademickiej“ в тій справі.

З Ціріха дістали знов студенти від 112 студентів і 12 професорів таку заяву: Зваживши, що українсько-руська народність гнетена, що терпіла і терпить багато; зваживши, що укр.-руська народність має повне право розвивати і плекати свою мову; зваживши, що 4 мільони Українців Русинів у Австрії мають безперечне право домагатися висших наукових заведень; зваживши, що укр.-руські студенти в борбі за свої справедливі права стрічають ся з коротковорим шовінізмом — студенти швайцарських університетів висловляють українсько-руським студентам у Львові свою симпатію і визнають їх, аби в культурній борбі ступали тревало аж до перемоги.

Польки, що вчать ся в женецькім університеті, ухвалили на зборі дня 18 грудня: Вважаємо, що кождий нарід має право до життя і нікому не вільно насилувати його патріотичних почувань в ім'я яких небудь кличів. У тій думці висловляємо найбільшу симпатію народному українсько-руському рухови, а погорджуємо ворожим поведенєм супроти нього відлому галицької преси і молодіжи з Академічної Чительні у Львові.

Болгарські студенти в Берліні прислали нашим отсю телеграму: Сердечний привіт борцям за незалежність української мисли. Болгарське студентство.

На закінченє ще кілька слів про деяких львівських професорів Поляків.

В попередній книжці вказали ми, що багато львівських професорів уважає свої катедри тільки етапом до різних впливових і добре платних становищ, тому на науці не залежить їм багато і вони займають ся нею більше по дилетантськи, ніж справді по

науковому, як би то випадало. Що так є, сього найліпшим доказом різні Пінінські, Пентаки, Рошковські, Яновичі, Старжинські, Шаховські і т. д. — *quorum nomen — legio*. Чи написали вони багато праць, а коли написали, то чи мають вони велику вартість? Чи покликують ся коли на них які небудь учені, що працюють поза Галичиною? І як супроти того можна ідентифікувати обиду такого професора з обидою польської науки, як се зробили „Чительняки“?

Та є ще й другого роду „учені“ між польськими професорами львівського університету. Ми не будемо перебирати їх усіх, бо се завело би нас за далеко, але наведемо бодай один-два приклади.

Зараз по демонстрації оголошує один такий „учений“, проф. Гломбінський відчит про число Поляків у східній Галичині п. н. „*Pu nas jest?*“ На підставі фальшивої статистики, про що, як факховий статистик, повинен знати, начисляє він більше як 1.600.000 Поляків. Відчисливши одначе від них 400.000 „*Polaków Mojżeszowego wyznania*“, подає, що решта Поляків виносить 1.200.000 душ! Польська преса — з малими виїмками — підхоплює сквапливо цифри Гломбінського і на ту тему пише сяжневі статі, в яких доказує, що Поляки мають право панувати даліше над Русинами, бо їх стільки у східній Галичині, скільки й не сподівався ніхто. А тимчасом кожному відомо, що в нас польський елемент групується тільки по містах — із виїмком нечисленних колоній — та що цифра його остає далеко по заду тої, яку подав Гломбінський.

Ще цікавіший взірець ученого маємо в „Сибіраку“ проф. Дибовскім. Друкуючи в тижневім додатку до „*Kurj. Lw.*“ статю „*O wpływie trunków alkoholycznych na organizm zwierzęcy i ludzki*“, говорить він між иньшим там отсе: „*Idźmy dalej jeszcze i zapytajmy, czyby mogły być wykonywane bez alkoholu owe demonstracye na uniwersytecie naszym?*“ Отже він припускає, що 600 студентів упило ся і задемонструвало. Думаємо, що таких мудреців не треба було спроваджувати на львівський університет аж із Сибіру, їх і тут в Галичині не мало.

Коли врешті додамо до сього, що між львівськими польськими професорами є й такі, яких обвинювано за мальверзації, за фалшоване векслів, за легкodusе роблене довгів, за педерастію і т. д., про що були свого часу згадки навіть у деяких газетах, та що все те позатушовувано тільки тому, аби не виходили на верх за-

надто скандальні річи, тоді й зрозуміємо, чому рівень львівського університету стоїть так низько, і чому він не притягає до себе чужої молодіжи, як інші університети. А львівський сенат наміс попрацювати над зміною таких відносин, працює над нищенням Русинів. Чи і на скільки йому се вдасть ся, побачимо в недалекій будучности.

Закидають нам вічно, що в нас нема кандидатів на професорів, а хочемо мати університет. Так, таких як отут представлені, не маємо і не хочемо мати, а таких, як прим. на медичнім факультеті, де майже що місяця габілітуєть ся якийсь практичний львівський лікар, що не займав ся ніколи спеціальними студіями, моглиб ми мати аж занадто. Маймо надію одначе, що на випадок засновання українсько-руського університету знайдемо далеко ліпші сили, по части в Австрії, по части й поза нею.

Володимир Гнатюк.

II. Одиссея перевертня.

В газетах подані вже були звістки про те, як витали звісного нашого землячка д. Вергуна в Києві та Москві, куди він вибрав ся з відчитами про „Славянську ідею“, а спеціально про положенє „Зарубежної“ Руси, про konieczність викоренити українофільство. Подаємо тут читачам докладніші звістки про сей інтересний епізод з історії „Славянської взаїмности“ в двох дописах, які ми одержали про се з Києва та Москви.

I. Д. Вергун у Києві. Д. 17 листопада на загальних зборах „Славянскаго благотворительнаго общества“ в Києві виступив д. Вергун із відчитом про Галичину. Що міг сказати на сю тему відомий редактор „Славянскаго Вѣка“, та ще до того в товаристві, якого головою і керманічем єсть не менш відомий проф. Флоринський, вже наперед можна було вгадати; знала се мабуть добре й публіка, що зібралась на відчит, але, як виявилось, слухати його не схотіла... „Великій русскій народ, — так шумно почав д. Вергун, — стоить, опираясь одной ногой на горы Кавказа, а другой на Карпаты. Подъ ногой, упирающейся въ Кавказъ, земля трещитъ (!) и чувствуется великая мощь и сила. Другая же нога богатыря изранена, отъ нея отрублены три пальца: Русь галицкая, Русь буковинская и Русь угорская или венгерская“... Д. Вергун,